

OBSAH

<i>Miroslav Dobeš – Petr Limburský – René Kyselý – Jan Novák – Tereza Šálková,</i> Příspěvek k prostorovému uspořádání obytných areálů z konce středního eneolitu. Řivnáčské osídlení ve Vlíněvsi – Ein Beitrag zur räumlichen Anordnung von Wohnarealen am Ende des mittleren Äneolithikums. Die Řivnáč-Besiedlung in Vlíněves, Mittelböhmen	375–424
<i>Miloš Čižmář – Venceslas Kruta,</i> Un manche de coutelas exceptionnel de Němčice en Moravie – Výjimečná rukojeť sekáče z Němčic	425–442
<i>Elisabeth Nowotny,</i> Mehrfachgräber im Gräberfeld von Thunau, Obere Holzwiese. Methodik, Ausprägungen, Deutungsmöglichkeiten – Vícečetné hroby na pohřebišti Thunau – Obere Holzwiese. Metody, charakteristika, interpretace	443–465
<i>Paweł Rzeźnik – Henryk Stoksik,</i> Problem of the glazed ceramics production in the pottery of medieval Silesia – Glazovaná keramika v hrnčířství středověkého Slezska	466–484
MATERIALIA	
<i>Petr Šída – Petr Pokorný,</i> Zjišťování archeologického potenciálu krajiny pomocí kvartérně geologického mapování na příkladu Třeboňska – Determining the archaeological potential of the landscape using Quaternary geological mapping in the Třeboň region, south Bohemia	485–500
<i>Petr Žákovský,</i> Tesáky s prořezávanými záštitnými trny z moravských sbírek – Dussacks with perforated knuckle-bows from Moravian collections	501–516
DISKUSE	
<i>Petr Sokol,</i> Archeologie a rozcestí jedno jest?	517–518
<i>Rudolf Procházka,</i> K otázce nepřátel archeologické vědy	519–521
<i>Jan Mařík,</i> Archeologické křižovatky	521–522
<i>Jan Bouzek,</i> Několik poznámek ke vzniku oppid a k importům na nich – Comments to the origin of oppida and imports found there	523–524

- Milan Holub*, **Několik poznámek k interpretacím chemických analýz v článku „Doklady neželezné metalurgie ze sklonku 12. století z Brna, Josefské ulice“** – Several comments on the article “Belege für Buntmetallurgie aus dem Ende des 12. Jahrhunderts aus Brünn (Brno), Josefská Strasse” 525–534

NOVÉ PUBLIKACE

- M. Oliva*, Christine Neugebauer-Maresch – Linda R. Owen eds.: *New Aspects of the Central and Eastern European Upper Palaeolithic – Methods, Chronology, Technology and Subsistence* (Wien 2010) 535–537
- Milan Zápotocký*, Miroslav Šmíd: *Rmíz u Laškova, pevnost kultury nálevkovitých pohárů* (Olomouc 2007) 538–541
- Miroslav Šmíd: *Hrad u Bílovic. Hradisko z pozdní doby kamenné nad Bělickým mlýnem – The Castle by Bílovice. An Eneolithic Hillfort above Bělecký Mill* (Olomouc 2010)
- Miroslav Šmíd (s příspěvky G. Dreslerové a A. Přichystal): *Hrad u Bílovic. Eneolitické hradisko na Prostějovsku – Eneolithischer Burgwall Hrad u Bílovic* (Brno 2010)
- Jan Kypta*, Miroslav Kovář: *Raně gotická architektura benediktinského kláštera v Břevnově* (Praha 2010) 541–544
- Natalie Venclová*, *Archaeologica Pragensia* 20, 2010. Archeologický sborník Muzea hlavního města Prahy. Věnováno Josefu Antonínu Jírovi u příležitosti 80 let od jeho úmrtí (Praha 2010) 545
- Nada Profantová*, Pavel Čáp – Jiří Macháček – Josef Špaček: *Tajemství výroby velkomoravského šperku. Archeologický experiment* (Praha 2011) 545–547
- Martin Čechura*, Paweł Duma: *Grób Alienata. Pochówki dzieci nieochrzczonych, samobójców i skazańców w późnym średniowieczu i dobie wczesnonowożytniej* (Kraków 2010) 547–548
- H. Březinová*, Karina Grömer: *Prähistorische Textilkunst in Mitteleuropa. Geschichte des Handwerks und Kleidung vor den Römern* (Wien 2010) 548–549
- Martin Čechura*, Vladimír Hašek – Josef Unger: *Religious Architecture in the Czech Republic in the Light of Geophysical Prospection and Archaeological Excavation* (Oxford 2010) 549–550
- Jan Kypta*, Sonja König: *Die Stadtwüstung Nienover im Solling. Studien zur Sachkultur einer hochmittelalterlichen Gründungsstadt im südlichen Niedersachsen* (Rahden/Westf. 2009) 550–551
- Thomas Küntzel: *Die Stadtwüstung Nienover im Solling. Auswertung der Befunde zu Stadttopographie, Hausbau und Stadtbefestigung im 13. Jahrhundert* (Rahden/Westf. 2010)
- Martin Čechura*, Petr Kubín ed.: *Svatý Václav. Na památku 1100. výročí narození knížete Václava Svatého* (Praha 2010) 551–553
- M. Oliva*, *La Préhistoire. Histoire et dictionnaire*. Sous la direction de Denis Vialou (Paris 2004) 553–554
- Martin Moník*, George Rapp: *Archaeomineralogy. Natural Science in Archaeology* (Berlin – Heidelberg 2009) 554–555
- Jan Kypta*, Stefan Teuber: *Einbeck – Petersilienwasser. Befunde und Bebauungsstrukturen des 13. bis 20. Jahrhunderts* (Rahden/Westf. 2009) 555–556

Príspevek k prostorovému uspořádání obytných areálů z konce středního eneolitu Řivnáčské osídlení ve Vlíněvsi

Ein Beitrag zur räumlichen Anordnung von Wohnarealen
am Ende des mittleren Äneolithikums
Die Řivnáč-Besiedlung in Vlíněves, Mittelböhmen

Miroslav Dobeš – Petr Limburský – René Kyselý –
Jan Novák – Tereza Šálková

Několikaletý výzkum v pískovně ve Vlíněvsi (okr. Mělník) zachytil značné množství pramenů různých pravěkých období, mezi nimi i řivnáčské kultury ze středního eneolitu (ca 3000 BC). Na základě jejich publikace, včetně analýz rostlinných makrozbytků, osteologické a antrakologické, jsou řešeny zejména otázky spojené s proměnlivostí archeologizace sídelních forem rovinných sídlišť řivnáčské kultury. Zvýšená pozornost je věnována výpovědi vyplývající z prostorové korelace zahloubených objektů dané kultury s obdobně datovanými intruzemi z mladších situací, pro jejíž studium naleziště poskytuje mimořádně příznivé podmínky.

Čechy – eneolit – řivnáčská kultura – přírodovědné analýzy – sídelní formy – intruze

The contribution to the spatial structure of the residential area at the end of the Middle Eneolithic period. Řivnáč settlement in the Vlíněves, Central Bohemia. Several years of excavations in the Vlíněves sand quarry (district Mělník) produced an evidence of abundant finds of various prehistoric periods including the Řivnáč culture of the Middle Eneolithic period (circa 3000 BC). The questions of variability in archaeologisation of Řivnáč culture opened landscape settlement forms are analysed based on published analyses of artefacts, plant remains, archaeozoological and anthracological finds. Special attention is paid to the spatial correlation of Řivnáč culture sunken features with the contemporary artefacts intruded into the features of later prehistoric periods. The site offers exceptionally suitable conditions for such study.

Bohemia – Eneolithic period – Řivnáč culture – scientific analyses – settlement forms – intrusions

MIROSLAV DOBEŠ, Archeologický ústav AV ČR, v.v.i., Letenská 4, CZ-11801 Praha; dobes@arup.cas.cz
RENÉ KYSELÝ, Archeologický ústav AV ČR, v.v.i., Letenská 4, CZ-11801 Praha; kysel@arup.cas.cz
PETR LIMBURSKÝ, Archeologický ústav AV ČR, v.v.i., Letenská 4, CZ-11801 Praha; limbursky@arup.cas.cz
JAN NOVÁK, Laboratoř archeobotaniky a paleoekologie, Přírodovědecká fakulta, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Branišovská 31, CZ-370 05 České Budějovice; prourou@gmail.com
TEREZA ŠÁLKOVÁ, Laboratoř archeobotaniky a paleoekologie, Přírodovědecká fakulta, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Branišovská 31, CZ-370 05 České Budějovice; TerezaSalkova@seznam.cz

Un manche de coutelas exceptionnel de Němčice en Moravie

Výjimečná rukojeť sekáče z Němčic

Miloš Čižmář – Venceslas Kruta

Parmi les matériaux qui ont été recueillis en surface sur le site nouvellement découvert en Moravie figurent des fibules, des parures annulaires et d'autres objets qui caractérisent la phase initiale de cet habitat et appartiennent à l'expression artistique des Celtes de la première moitié du IIIe siècle avant J.-C. connue comme Style plastique. Particulièrement remarquable, le manche d'un coutelas avec deux éléments décorés en relief, fondus à cire perdue sur la soie en fer. Les analogies stylistiques les plus proches proviennent de Bohême et de Moravie, mais également de régions très éloignées (Mezek en Bulgarie, région parisienne), dans le contexte des mouvements celtiques autour de l'expédition balkanique de 280 avant J.-C. Il s'agit probablement d'un produit local, témoin important du rôle de la Moravie dans la formation et la diffusion des nouvelles formes d'expression artistique. Il confirme, avec d'autres objets caractéristiques du Style plastique, le rôle central important joué dès la première moitié du IIIe siècle avant J.-C. par l'agglomération de Němčice.

Němčice – période de La Tène – coutelas – décor – art celtique – style plastique – migrations

An extraordinary cutlass handle from Němčice. Materials collected at a new site in Moravia unearthed the oldest La Tène period horizon (B2), and yielded finds of brooches, various rings and other items typical for the beginning of the so-called "plastic" style of the first half of the third century BC. Of these, an ornamental cutlass handle stood out in particular. This category of items is entirely unique with its relief decoration of both parts cast over the iron tang using the lost-wax casting method. The closest analogy in terms of style can be found either at Bohemian-Moravian finds, or further at Mezek, Bulgaria, or art works from the Paris area, which are linked to the movement of Celts at the time of the Balkan campaigns in 280 BC. This is apparently a local product offering significant testimony on the key role of Moravia in the rise and spread of new artistic expression. Together with the other finds of "plastic" style, it points to the first half of the third century BC as the date of the beginning of the Němčice agglomeration.

Němčice – La Tène period – cutlass – decoration – Celtic art – "plastic" style – migration

MILOŠ ČIŽMÁŘ, Ústav archeologické památkové péče Brno, v.v.i., Kaloudova 30, CZ-614 00 Brno
cizmar@uapp.cz

VENCESLAS KRUTA, 14, Orée de Marly, F-78590 Noisy-le-Roi; vkruta@free.fr

Mehrfachgräber im Gräberfeld von Thunau, Obere Holzwiese Methodik, Ausprägungen, Deutungsmöglichkeiten

Vícečetné hroby na pohřebišti Thunau – Obere Holzwiese
Metody, charakteristika, interpretace

Elisabeth Nowotny

Bei der Bearbeitung des frühmittelalterlichen Gräberfeldes von Thunau, Obere Holzwiese, Niederösterreich, ergab sich in Bezug auf Mehrfachgräber die Frage nach den ihnen zugrunde liegenden Motivationen. Über verschiedene Wege wird versucht, mehr über die möglichen Hintergründe räumlicher Bezüge zwischen Bestattungen zu erfahren. Hierfür liegt mit dem Gräberfeld, welches großflächig untersucht und umfassend anthropologisch bearbeitet wurde und mehrere Vertreter der verschiedenen Arten von Mehrfachgräbern aufweist, eine günstige Ausgangsposition vor. Auch die bei der Zusammenarbeit mit den Anthropologen aufgetauchte methodische Problematik wird thematisiert.

Frühmittelalter – Niederösterreich – Gräberfeld – Mehrfachgräber – Methodik – Hintergründe

Multiple graves on the cemetery of Thunau, Obere Holzwiese. Methods, manifestation, interpretation.
At the processing of the early medieval cemetery of Thunau, Obere Holzwiese, Lower Austria, arose the issue of the underlying motivations. By different ways an attempt is made to obtain further information on the possible backgrounds of spatial relations between burials. As this cemetery has been investigated at large scale, comprehensively revised by anthropologists and yielded several examples of the different types of multiple graves, it provides a favourable starting position. As well the methodological problems emerging at the collaboration with the anthropologists are made a subject of discussion.

Early Middle Ages – Lower Austria – cemetery – multiple burials – methods – interpretation

ELISABETH NOWOTNY, Breitenseerstr. 19/15, A-1140 Wien
elisabeth.nowotny@univie.ac.at; elisabeth_nowotny@hotmail.com

Problem of the glazed ceramics production in the pottery of medieval Silesia

Glazovaná keramika v hrncářství středověkého Slezska

Paweł Rzeźnik – Henryk Stoksik

The paper is devoted to the early glazed ceramics from Racibórz dated on the 2nd half of the 12th century – the 1st half of the 14th century. Based on the microscopic and physico-chemical analyses was found that the glazed ceramics was manufactured locally and the applied technology was related to the workshops where the lead ore was processed. It is proved by the same raw material in a form of galena (PbS) that was used to prepare the glazes and to gain the lead and the silver. The authors' thesis is confirmed by the latest excavations of the glazed ceramics from the 11th–12th centuries made on the manufacturing settlements within the borderland zone of Silesia and Little Poland where the local lead ores were processed.

Middle Ages – glazed ceramic – production – physico-chemical analyses – Silesia – Racibórz

Článek se zabývá glazovanou keramikou z 2. pol. 12. – 1. pol. 14. stol. ze slezské Ratiboře. Mikroskopickými a fyzikálně-chemickými analýzami byl zjištěn lokální původ těchto nálezů a vztah produkce glazovaných nádob ke zdejším dílnám zpracovávajícím olovnaté rudy. Dokládá to přítomnost výchozí suroviny ve formě galenitu (PbS), užívaného pro extrakci olova a stříbra i pro přípravu glazur. Uvedenou hypotézu potvrdily nové nálezy glazované keramiky z 11.–12. stol. z lokalit v hraniční oblasti mezi Slezskem a Malopolskem, kde byly rovněž zpracovávány místní olovnaté rudy.

středověk – glazovaná keramika – výroba – fyzikálně-chemické analýzy – Slezsko – Ratiboř

PAWEŁ RZEŹNIK, Instytut Archeologii Uniwersytetu Wrocławskiego, ul. Szewska 48, PL-50-139 Wrocław
pawel.rzeznik@archo.uni.wroc.pl

HENRYK STOKSIK, Akademia Sztuk Pięknych we Wrocławiu, Wydział Ceramiki i Szkła, pl. Polski 3/4, PL-50-156 Wrocław; hst@asp.wroc.pl

Zjišťování archeologického potenciálu krajiny pomocí kvartérně geologického mapování na příkladu Třeboňska

Petr Šída – Petr Pokorný

Zaniklé jezero Švarcenberk představuje unikátní lokalitu v rámci severního Třeboňska. Sedimenty jezera uchovávají záznam o proměnách přírodního prostředí mezi koncem vrcholného glaciálu a mladším atlantikem. Vodní hladina přitahovala paleolitické a mezolitické lovce, takže v okolí jezera nacházíme značné množství lokalit těchto období. Tato stať chce upozornit na to, že jezero Švarcenberk není v regionu jediné, naopak je součástí struktury, která obsahovala podobných jezer možná až několik desítek. Všechna tato jezera by měla mít obdobný archeologický potenciál.

mezolit – jezera – geologické mapování – jižní Čechy

Determining the archaeological potential of the landscape using Quaternary geological mapping in the Třeboň region, south Bohemia. Former Lake Švarcenberk is a unique site in the northern part of the Třeboň region. Lake sediments have preserved a record of the transformation of the natural environment between the end of the Last Glacial Maximum and the Late Atlantic chronozone. As the water was an attractive location for Palaeolithic and Mesolithic hunters, a great number of sites from these periods are found in the vicinity of the lake. The aim of the essay is to show that Lake Švarcenberk is not the only site in the region but is in fact part of a structure that might have included several dozen similar lakes. All of these lakes could have comparable archaeological potential.

Mesolithic period – lakes – geological mapping – south Bohemia

PETR POKORNÝ, Centrum pro teoretická studia UK a AV ČR, Jilská 1, CZ-110 00 Praha 1; Archeologický ústav AV ČR, v.v.i., Letenská 4, CZ-118 01 Praha; pokorny@arup.cas.cz

PETR ŠÍDA, Katedra archeologie Západočeské univerzity v Plzni, Sedláčkova 15, CZ-306 14 Plzeň
petsida@seznam.cz

Tesáky s prořezávanými záštitnými trny z moravských sbírek

Petr Žákovský

Při soupisu středověkých a raně novověkých militarií z českých a moravských sbírek byla již objevena řada unikátních zbraní. K nim patří i zde prezentované dva bohatě zdobené tesáky, jež jsou vybaveny masivními záštitnými trny se specifickou výzdobou. Díky bohaté výzdobě a srovnáním s obdobně dekorovanými předměty je lze velmi pravděpodobně datovat do konce 15. a počátku 16. století.

pozdní středověk – chladné zbraně – tesák – záštitný trn – klíč – udidlo – Morava

Dussacks with perforated knuckle-bows from Moravian collections. *Inventories of medieval and Early Modern period military paraphernalia from Bohemian and Moravian collections have already revealed numerous unique weapons. These include the weapons presented in this essay: two richly decorated dussacks featuring massive knuckle-bows with special decoration. On the basis of the elaborate decoration and comparisons with objects decorated in a similar manner, the dussacks can very likely be dated to the end of the 15th and the beginning of the 16th century.*

Late Middle Ages – blade weapons – dussack – knuckle-bow – key – equestrian bit – Moravia

PETR ŽÁKOVSKÝ, Ústav archeologie a muzeologie FF MU, Arne Nováka 2, CZ–602 00 Brno
zakovsky.p@volny.cz

Archeologie a rozcestí jedno jest?

Petr Sokol

K otázce nepřátel archeologické vědy

Rudolf Procházka

Archeologické křižovatky

Jan Mařík

Následující tři texty navazují na diskusi otevřenou v Archeologických rozhledech 62/2010 (712–719). Předmětem diskuse jsou úskalí aktuální praxe, kdy si profesionální archeologové, resp. instituce založené na principu neziskovosti, najímají na provedení terénních prací komerční organizace. Je zřejmé, že bez úpravy zákona týkajícího se archeologie je problém, vyplývající ze změny politicko-ekonomické situace České republiky, těžko řešitelný. Perspektivám připravovaných právních změn se věnuje třetí text, uzavírající diskusi.

archeologie – terénní výzkum – legislativa – Česká republika

The following three texts are a follow-up to the discussion opened up in Archeologické rozhledy 62/2010 (712–719). The subject matter of the discussion is the current practice when professional archaeologists or institutions established along the non-profit principle hire commercial organizations to carry out the field-work. It is evident that without modification of the law concerning archaeology, this problem – a consequence of the political and economic transition of the Czech Republic – is difficult to solve. The last, third text concluding the discussion is focused on the prepared legislative changes.

archaeology – excavation – legislation – Czech Republic

PETR SOKOL, Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, Prešovská 7, CZ-306 37 Plzeň
sokol@plzen.npu.cz

RUDOLF PROCHÁZKA, Archaia Brno o. p. s., Česká 6, CZ-602 00 Brno; Archeologický ústav AV ČR Brno,
Královopolská 147, CZ-612 00 Brno; Rprochazka@archaiabrno.cz

JAN MAŘÍK, Archeologický ústav AV ČR, Praha, v.v.i., Letenská 4, CZ-118 01 Praha 1; marik@arup.cas.cz

Několik poznámek ke vzniku oppid a k importům na nich

Jan Bouzek

Text reaguje na články Jana Kysely zpochybňující vazbu oppid v Čechách ke středomořským městům. Každá událost může a má být nazírána z více úhlů pohledu, ovšem vznik oppid v českých zemích lze stále dobře spojovat s událostmi v Itálii na počátku 2. stol. př. Kr., kdy po porážce Hannibala a Boii se část Boii odebrala na sever. Oppida jsou skromnější než italská města, ale byla novým prvkem a zřízena při okraji sídelní zóny. Alternativní výklad vycházející jen ze středoevropského vývoje nepřihlíží k velké části historických zpráv. Importy do oppid v Čechách přicházely patrně nejen z římské Itálie, ale i z helénistického východu.

Comments to the origin of oppida and imports found there. *The text is a reply to the articles by Jan Kysela that questions the relation of oppida in Bohemia to the Mediterranean towns. Although every event may and should be viewed from different perspectives, the origin of oppida in the Czech lands can still be well matched with events in Italy at the beginning of the 2nd century B.C. when, after the defeat of Hannibal and Boii, part of the Boii left northwards. Oppida are more modest than Italian towns, but they were a new element established at the margin of the settlement zone. The alternative explanation based only on Central European evolution does not take into consideration most of the historical accounts. Goods imported to Czech oppida probably came not only from Roman Italy, but also Hellenistic East.*

JAN BOUZEK, Ústav pro klasickou archeologii, Filozofická fakulta UK, Celetná 20, CZ-116 42 Praha 1
jan.bouzek@ff.cuni.cz

Několik poznámek k interpretacím chemických analýz v článku „Doklady neželezné metalurgie ze sklonku 12. století z Brna, Josefské ulice“

Milan Holub

Autor polemizuje s nedávnými závěry analýz tyglíků nalezených v Brně a datovaných na konec 12. století. Tyglíky popsané v diskutované práci pravděpodobně sloužily k neželezné metalurgii, avšak práci s mosazí, jež byla autory údajně prokázána, nelze doložit na základě pouze kvalitativních analýz vzorků ze stěn tyglíků. Ve zbytcích strusek ze dvou různých tyglíků byly shledány oxidické fáze v jednom případě mědi a olova, ve druhém zinku. Nalezen byl rovněž fragment bronzového předmětu.

středověk – Brno – neželezná metalurgie – analýzy

Several comments on the article “Belege für Buntmetallurgie aus dem Ende des 12. Jahrhunderts aus Brünn (Brno), Josefská Strasse”. The author discusses a recent article about archaeological finds from Brno, dated to the end of the 12th century. The crucible fragments described in the original work were most probably used for non-ferrous metallurgy. However, the apparent “brass casting” cannot be proven by qualitative assays of samples from the crucible walls. The remains of slag from two various crucibles yielded signs of oxygen phases, one of copper and lead, the other zinc. Also a fragment of a bronze item was found at the site.

Middle Ages – Brno – non-ferrous metallurgy – analysis